

ROBERT KAPLAN: "MESELE ÇİN" KEMER VE YOL GİRİŞİMİ PROJESİ

ABD, İran'a karşı bir savaş tasarlarken, Çinliler orada altyapı inşa ediyor ve ticareti geliştiriyor. Gwadar, Kemer ve Yol Girişimi'nin deniz ayağınının merkezinde, zira Çin'in İran'a ilgisi hem kara hem de denizle bağlantılı. Çin'in Orta Asya'da hali hazırda inşa ettiği yollar, Çin'i İran'la birleştiriyor. Bu, İran'ın demografik ve coğrafi bir organizasyon noktası olduğu Avrasya'da rakipsiz bir kombinasyon demek.

• MESELE ÇİN

Küresel finans piyasaları, 5G ağları ve siber savaş dünyasında, coğrafya halen belirleyici. Her biri iki mil genişliğindeki Hürmüz Boğazı'ndaki iki yük gemisi rotası, Basra Körfezi'ne girişin ve dünyanın kanıtlanmış petrol rezervleriyle üretim kapasitesinin yaklaşık yarısının anahtarını elinde tutuyor. Boğaz'ın hemen dışında stratejik bir su yolu olan Umman Körfezi'ndeki tankerlere İran tarafından yapıldığı yaygın olarak kabul edildiği varsayılan saldırıların, dünyanın dört bir yanındaki jeopolitik öfkeyi çekmesinin nedeni budur.

İranlılar, coğrafyanın Körfez bölgesinde çok kıymetli olmasından dolayı, küçük eylemlerin etki yarattığını gayet iyi anlamış durumda. Aynı şekilde Amerikalılar, İran'ın Suudi Arabistan'a olan coğrafi yakınlığı ABD'nin müttefiki olan bu kırılğan ülkeyi tehdit etse bile, Körfez'in dar sularında büyük savaş gemilerinin İran'ın küçük hücum bot saldırılarına açık olduğunu biliyor. Gerçekten, Ortadoğu bir yer/mekan kriziyle karşı karşıya.

Coğrafya halen Körfez bölgesinde çok daha önemli bir şey

söylüyor: Mevcut gerilimler İran ya da Basra Körfezi'yle ilgili olmaktan çok, Çin ve Hint Okyanusu'yla ilgili. Trump yönetimi, bunu anlasın ya da anlamasın, Amerika-İran çatışması daha büyük bir şeye ilişkin.

▪ ÇİN KÖRFEZE DAHİL OLDU

Umman Körfezi sadece Umman ve İran'ı değil aynı zamanda Umman ve Pakistan'ı da birbirinden ayırıyor. Pakistan'ın kuzeybatı köşesinde İran sınırına yakın yerdeki Gwadar'da, Çin, sonunda Pekin'den gelen otoyollar, demiryolları ve boru hatları ile bağlantı kurmayı ümit ettiği modern bir konteyner limanının inşasını tamamladı. Ve Çinliler, Gwadar sayesinde Hürmüz Boğazı'ndan akan deniz trafiğini izleyebilir.

Bir başka ifadeyle Çin, artık çoktan Ortadoğu'da. Çinliler şu an İran sınırına bitişik bir bölgede bir donanma üssü inşa etmeyi tasarlıyor. Daha da can alıcı nokta, Umman Körfezi, kaya gazı devrimiyle birlikte, Amerika için giderek önemsizleşen bir petrol geçidinden daha fazlası haline geldi. Burası, Çin'in Kemer ve Yol Girişimi'nde Orta Doğu, Hint altkıtası ve Doğu Asya'yı birleştiren bir menteşe gibi.

ABD, İran'a karşı bir savaş tasarlarken, Çinliler orada altyapı inşa ediyor ve ticareti geliştiriyor. Gwadar, Kemer ve Yol Girişimi'nin deniz ayağının merkezinde, zira Çin'in İran'a ilgisi hem kara hem de denizle bağlantılı. Çin'in Orta Asya'da hali hazırda inşa ettiği yollar, Çin'i İran'la birleştiriyor. Bu, İran'ın demografik ve coğrafi bir organizasyon noktası olduğu Avrasya'da rakipsiz bir kombinasyon demek.

▪ ABD SAF DIŞI BIRAKILABİLİR

İran'ın Amerika'yla olan mücadelesi, ülkeyi Çin'e daha da yakınlaştıracak ve Çin'le yapılan ticaret de zaten İran'ın enerji ticaretinin neredeyse üçte birini oluşturuyor. Çin'in İran'la olan enerji bağları, Trump yönetiminin yaptırımlarının bir sonucu olmanın yanı sıra Pekin-Washington ticaret müzakerelerinin karmaşıklıkları nedeniyle de azalabilirken,

Çin ve İran, eninde sonunda aralarında işbirliği yapmanın ve ABD'yi engellemenin bir yolunu bulacak.

Umman Körfezi, Kuşak ve Yol Girişimi'nin odak noktasında olmayı halen sürdürürken, Hint Okyanusu boyunca yer alan enerji bakımından zengin diğer noktalar daha az boyutta da olsa yine benzeri bir öneme sahip. Amaç, petrol ve doğal gazın doğrudan Çin'in kuzeyine boru hattıyla taşınmasını sağlamak; çünkü Malezya ile Endonezya arasında uzanan ve şu anda Çin'in ithal ettiği petrolün büyük bir kısmına bağlı olan Malacca Boğazı, aynı zamanda Hürmüz Boğazı gibi rahat bir taşıma eylemi için yetersiz. Yine, her şey coğrafya ile ilgili.

Basra Körfezi sadece Çin açısından merkezî bir konuma sahip değil. Hintliler ve İranlılar, enerji bakımından zengin Güneydoğu İran'ı Orta Asya ile birbirine bağlamak amacıyla Umman Körfezi'ni Avrasya iç bölgesiyle birleştirmek için Çin ve Pakistan'la rekabet ediyor. Hangi çabanın başarılı olacağı net değil; Çin-Pakistan çabası da başarılı olabilir, Hint-İran çabası da veya eşzamanlı olarak her ikisi de. Her halükarda, Amerika Birleşik Devletleri açıkça bu oyunda değil.

• İRAN'IN ANAHTAR ROLÜ

İran 21'inci yüzyıl jeopolitiğinin tam göbeğinde. Orta Asya ticaret yoluna hakim durumda ve Irak'tan Pakistan'a dek uzanan 1.500 mil sahil şeridi ile Hint Okyanusu'nun hidrokarbon bağlantısı üzerinde bulunuyor. İran, Çin'in planları bakımından anahtar bir role sahip; tıpkı Çin'in planlarının Avrasya'nın kaderinin anahtarı olduğu gibi.

Gerçekten de Çin'in tüm bu coğrafya ve kültürünü kavrayabilen büyük bir stratejisi var. Buna karşılık ABD, İran'a karşı görme-özürlü olmakla malül, kasıtlı bir savaş stratejisi izliyor. Trans-Pasifik Ortaklığı olarak bilinen Avrasya'daki serbest ticaret ittifakından çekilmesi, Washington'un, Kemer ve Yol Girişimi Projesi'yle rekabet etme planının olmadığını ortaya koyuyor. Amerikalılar, Basra Körfezi'ne küçük, farklı

bir bölge olarak obsesif bir yaklaşım içindeler; Çinliler daha büyük, daha hareketli coğrafi tablonun farkında.

Elbette İran, Orta Doğu barışına ama özellikle de Amerika'nın müttefiklerine bir meydan okuma içerisindedir. Ancak İran'ın din adamları rejiminin çok fazla gücü var ve fevri bir askeri operasyonla devirilemeyecek kadar kurumsallaşmış bir yapıya sahip. Gerçekten de, İran'daki rejim değişikliği, İran Devrim Muhafızları'nın şimdiki gibi doğrudan kontrol altında olmasından çok, dolaylı yollardan kontrol etmesi nedeniyle ülkenin içinden çıkılmaz bir noktaya savrulmasına neden olabilir.

Çin'in, İran'ı Kemer ve Yol İnisiyatifi için bir merkez yapma tasarısı, ABD'nin kolayca değiştirebileceği bir şey değil. Daha iyi bir yaklaşım, Çin'in konumunu zayıflatmanın bir yolu olarak, bir yandan İran'a ve girişimin diğer katılımcılarına yüksek sesle ve devamlı olarak İran'da özgürlük için çağrıda bulunurken öte yandan da ekonomik baskılar, nokta atışı siber saldırılar gerçekleştirmek ve müzakerelerin sürdürülmesi olabilir.

Washington, Avrasya'dan yarım dünya uzaktadır. Büyük bir fikir olmadan, ABD Çin ile rekabet edemeyecektir. İran'a gelince, coğrafyanın ödün vermez gerçekliği nedeniyle, uzun vadeli, sürdürülebilir bir strateji bağlamında tartışılan 21'inci yüzyıl Avrasyası'nda bir anahtar olacaktır.

** Robert Kaplan, Global Eurasia Group'un yönetici direktörü, aynı zamanda yazarlık da yapmaktadır. Son olarak "Marco Polo'nun Dünyasına Dönüş: Savaş, Strateji ve 21'inci Yüzyılda Amerikan Çıkarları" adlı kitabı yayınlanmıştır.*

**** Yazının aslı [The New York Times](#) sitesinden alınmıştır. (Çeviren: İslam Özkan)**